

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Է. ՏԱՐԻ—ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1933-ՅՈՒԼԻՍ

ԹԻԻ 7

ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ ՃԱՌԸ(*)

Գերաւեցնոհ, Հոգեւեցնոհ եւ Բարեւեցնոհ Միաբանակիցք իմ,
Եղբարք եւ Սիրելիք ի Տէր.

Սիրով կ'ողջունեմ ամէնքդ, բացուած յայտարարելով ի պաշտօնէ՝ Ս. Աթոռիս
1933-34 վարչական եւ երմտական տարեշրջանը, որ իրապէս սկսած էր ներկայ տարւոյս
Մայիսի առաջին օրէն:

Դոհ եմ ի սրտէ, կատարելով այս բացումը. վաճառի կը հաւատամ թէ ան կ'առաջ-
նորդէ զմեզ կարեւոր պարտականութեանց նոր դաշտ մը, ուր կը յուսամ թէ Ամենակալը
գարծեալ պիտի օրհնէ ամէնուս կեանքն ու աշխատանքը, իր փառքին, ազգին լրութեան
սփոփանքին, Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյն հաստատութեան եւ Ս. Աթոռոյս պայծա-
ռութեան համար:

Այսպիսի վստահութեամբ աւելցուած է այսօր իմ սիրտը, քաջալերուած պարզա-
պէս այն գեղեցիկ յաջողութիւններէն, զորս ստուգապէս կարողացանք ունենալ անցեալ
տարեշրջանին մէջ:

Տնօրէն Ժողովոյ համարատուութեան տեղեկագիրը, իրականացած պիւտճէի ցու-
ցակը, նոր պիւտճէն ու յարակից նօթը, թիւերու եւ եղելութեանց դասաւորեալ ման-
րամասնութեամբ հանգամանօրէն պիտի պատկերացնեն այդ վիճակը, որ մեզի համար
խրախոյսի պատճառ մըն է, եւ կը փափաքիմ որ ազգին համար եւս լինի առիթ ուրա-
խութեան:

Մեր միաբանական կեանքի ներքին գործունէութիւնը կարելի է ներկայացնել հե-
տեւալ վեց բաժիններու ճիւղաւորումներով. 1. Կրօնական եւ եկեղեցական. 2. Վարչա-
կան եւ մատակարարական. 3. Կրթական եւ մտաւորական. 4. Կալուածական եւ շինուա-
ծական. 5. Հանրային եւ Ժողովրդական. 6. Այլեայլք:

Ներուի ինծի այս հինգ բաժիններուն առթիւ, արագ ակնարկի մը մէջ ամփոփել
համառօտիւ քանի մը անդրադարձումներ՝ կատարուածներուն, եւ թելադրութիւններ՝ կա-
տարուելիքներուն մասին:

Ա. Կրօնական եւ եկեղեցական կեանքը, որ հիմն իսկ է մեր գործունէութեան,
քանի որ այս դարաւոր Տունը ամէն բանէ առաջ աստուածապաշտութեան յարկ մըն է,
բոլորեց իր բնականոն ընթացքը, աւանդական կանոնաւորութեամբ: Զանք եւ ոգեւորու-
թիւն չպակեցան ամէնուս՝ պայծառ պահելու համար այն բոլոր սրբութիւնները, զորս
մեր նախնեաց հաւատքը դարերու մէջէն փոխանցած էր մերինին, Առաքելական Ս. Ե-
կեղեցւոյս պատուոյն եւ ազգին միախառնութեան համար: Այս մարզին մէջ մեր ամենէն

(*) Գահացում տալու համար Հաստատութեան ներքին կացութեան նկատմամբ ցուցուած
ընդհանուր հետաքրքրութեան, Վիտնի ներկայ թիւին առաջին էջերը կը յատկացնենք Ս. Աթոռոյս
Գահակալին տարեկան հառին, որ յատկօրէն կ'ամփոփէ 1932 Մայիս — 1933 Ապրիլ, տարեւոր շրջանի
գործունէութեան պատկերը:

ԽՄԲ.

սրտապնդիչ նորութիւնը եղաւ Աւետարանի քարոզութեան գործը. մեր եկեղեցական բնմը սկսած է իրապէս խօսուիլ զօրութիւն մը դառնալ մեր հոգեւոր կեանքին մէջ, հոս. և վստահ եմ թէ հետզհետէ պիտի բարգաւաճի ան, որքան աւելի մեր քարոզիչ Հայրերը խնամեալ և հոգածու պատրաստութեամբ նուիրուին անոր: Որովհետեւ սակայն, բարեխտաբար, ստուար է քարոզողներուն թիւը, մինչ քարոզութեան օր նկատուած են միայն կիրակիները, հետեւաբար և ամէն քարոզիչի՝ տարւոյն մէջ չորս կամ հինգ անգամներ միայն պատենութիւն կը տրուի խօսելու: Արդ, իրերու այս վիճակին մէջ օգտակար և գործնական կը նկատեմ որ քարոզի օր նկատուին նաև շաբաթ օրերը, եւ սահմանուի նոյնպէս պարտաւարտաճը, որպէսզի մեր վարդապետներէն գրեթէ ամէն կիրակի քարոզիչներ երթան Յոպպէ, Հայֆա, Ռէմլէ և ամիսն անգամ մը գէթ նաև Ամման, որոնց մէջ ժողովուրդը տօնական առիթներով միայն կը լսէ Աստուծոյ խօսքը: Մեր հոգեւորական կոչումին ամենէն ազադակող կողմն է այս. պէտք է անտեսուի ան: Նոյնպէս, կարեւոր կը նկատեմ որ եկեղեցական պաշտամանց հանապազօրեայ մասնակցութեանց վերաբերմամբ ճշգրտած կանոնադրութիւն մը մշակուելով՝ գործադրութիւնը յանձնելու Լուսարարապետ Սրբազանին:

Բ. Վարչական եւ մասկարադական տեսակէտով՝ անցեալ տարեշրջանը մեզի համար եղաւ գործօն և արդիւնաւոր կեանքի գեղեցիկ շրջան մը: Տնօրէն Ժողովը, որ տարի մը առաջ՝ օրինական կազմաւորումի չաւելին մէջ մտած էր իր անդամներուն կէսին փոփոխութեամբը, ունեցաւ եռանդուն և օգտակար գործունէութիւն մը, շաբաթական առնուազն երկկիցս և երբեմն մինչև չորս անգամ գումարուելով, հոգալու համար Ս. Աթոռոյս այն բոլոր գործերը, որոնք իր իրաւասութեան շրջանակին մէջ են. այսինքն ամբողջ մեր կրօնական և եկեղեցական, վարչական և մատակարարական, կրթական եւ մտաւորական, կալուածական և շինուածական, հանրային և ժողովրդական գործոց եւ գործառնութեանց կատարողութիւնը և վերատեսչութիւնը: Մատակարարութիւննիս եղաւ փայլուն. վկայ այս մասին՝ լրիւ և ճշգիւ գործադրութիւնը նախագծուած պիւտճէին, որ, ինչպէս կը հաւաստէր ինձ Վսեմ. Ոսկան Պէյ Մարտիկեան, Ս. Աթոռոյս երախտաւոր բարեկամը — որուն դարձեալ ներկայութիւնը մեր մէջ սիրով կ'ողջունենք — բազում տասնեակներով տարիներէ ի վեր առաջին անգամ է որ կը պատահի այս տարի, առանց բացի, հակառակ Ս. Յարութեան տաճարի մէջ կատարել հարկադրուած իրը 500 ոսկւոյ բացաւիկ ծախքին:

Բարդ և բազմամասն հաստատութեան մը մէջ, որպիսի է մերինը, գրեթէ անխուսափելի են պատահական և ակամայ թերացումներ. բայց հոն է խնդիրը որ՝ որպէսզի չշարունակուին և չարմատանան այդ կարգի թերութիւնները, պէտք է անաչառ աչք մը հսկէ միշտ գործառնութեանց վրայ: Այդ անթարթ աչքը եղաւ Տնօրէն Ժողովի Ատենապետ և ընդհանուր հակակշռող Կեր. Տ. Սմբատ Ս. Եպիսկոպոս. իրեն կը պարտինք զըլխաւորաբար մեր մատակարարութեան այս գոհացուցիչ վիճակը, և իր յստակատես փորձառութեան՝ ներկայ տարւոյ պիւտճէի նախագիծը, որ այսօր կը մատուցուի ժողովիդ:

Բնդհ. Ժողովդ եթէ կը փափաքի մշտապէս փրկել այս Տան տնտեսական կացութիւնը, պէտք է քաջալերէ միայն հակակշիռի այս գործը, կանոնաւորուած խնայողութեան և հասոյթներու առաւելման անխտոր ուղղութեան մը վրայ, արդար և խիստ հսկողութեան մը բոլոր պայմաններուն գործադրութեամբ: Ատոր մէջ է մեր նիւթական գոյութեան ապահովութիւնը: Քանի մը թիւերու միջոցաւ պարզելու համար մեր երմտական կացութիւնը, աւելորդ չըլլայ ըսել թէ անցեալ տարեշրջանի մեր պիւտճէն էր ըստ հետեւելին.

Ծախուց սահմանուած վարկերն էին Լ. Գ. 23789, որմէ ծախսուած է միայն 23559, որք. 230
Իսկ նախատեսուած հասոյթներն էին Լ. Գ. 23789, որմէ իրականացած էր 25664. » 1875

Գ. Անցնելով կրթական եւ մատուցական բաժինին, ըսեմ անմիջապէս թէ անիկա կը գտնուի վերատեսչութեանը տակ Ուսումն. Խորհուրդին, որ անցեալ տարւոյ սկիզբները ընտրուեցաւ Տնօրէն Ժողովէն, իրեն մնալով պատասխանատու:

Կրթականը՝ մեր դպրոցներն են. իսկ մտաւորական տիտղոսին չներքեւ կը խմբուին բոլոր այն ձեռնարկները, որոնք խմացական բնոյթ ունին, ինչպէս, Մատենադարաններ, Տպարան, «Սին» Պաշտօնաթերթ, և Դուրեան Հիմնադրամ՝ իր ճիւղաւորումներովը:

Մեր դպրոցներն են վանքին եկեղեցական դպրանոցը, որ կը բաղկանայ Ընծայարանէ և Ժառանգաւորաց վարժարանէ. Ս. Թարգմանչաց վարժարանը, ուր կը դաստիարակուին քաղաքացի և վանքարեակ զաղթական ազգայնոց 426 մանուկները, երկուսեւէ, և որ կը բաղկանայ մանկապարտէզէ մը և տարրական նախակրթարանէ մը. Յոպպէի և Հայֆայի դպրոցները, որոնք կը բաղկանան, նոյնպէս, մէկ մէկ մանկապարտէզէ եւ ընտելարանէ, և Անդրյորդանանի Ամմանի ազգային դպրատունը և Բէսէյֆայի փոքրիկ դպրատունը, և Հայֆայի մօտակայքը Աթիլիզ գիւղի փոքր դպրատունը:

Նախապէս, թէ՛ վանական մեր դպրանոցը և թէ պատրիարքութեանս հովուական շրջանակին մէջ եղած բոլոր դպրոցները վերատեսչութեանը ներքեւ կը նկատուէին միակ հոգեւորականի մը, որ Ժառանգաւորաց և Ընծայարանի տեսուչն էր: Բնաւ գործնական չգտնելով այդ դրութիւնը, անցնող տարեշրջանի սկիզբէն իւրաքանչիւր կըրթական յարկի սահմանուեցաւ ուրոյն տեսուչ. Ընծայարանի և Ժառանգաւորացի տեսուչութեան կոչուեցաւ Հոգ. Տ. Տիրան վրդ., Ժառանգաւորացի համար իրեն օգնական նշանակուելով Հոգ. Տ. Զօն վրդ., իսկ Ս. Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչութիւնը առանձնապէս յանձնուեցաւ Հոգ. Տ. Կիւրեղ վրդ. ի:

Ժառանգաւորաց վարժարանը ունի երեք դասարան. բարձրագոյնը՝ 3, և յաջորդաբար խոնարհագոյնները՝ 9 և 15, ընդամենը 27 աշակերտներով. այս թիւը ի սկիզբն տարւոյն էր 30: Տեսնուած նուազումը հետեանք է տարւոյն ընթացքին պատահած մեկնումներու կամ կատարուած արձակումներու: Խոնարհագոյն երկու դասարաններուն աշակերտաց մեծագոյն մասը կազմուեցան նորեկներով, թուով իբր 16, զորս Տ. Տիրան վրդ. Տնօրէն Ժողովոյ յանձնարարութեամբ գնաց անձամբ ընտրել Սիւրիոյ և Լիբանանի հայաշատ քաղաքներէն: Պարտաւորուած էինք ընել այս կարգադրութիւնը, որովհետեւ փորձը ցոյց տուած էր թէ թեմակալ առաջնորդներու կամ մասնաւորներու յանձնարարութեամբ զրկուած աշակերտները ստէպ անյարմարներէ կը բաղկանային: Կը յուսանք թէ այս նոր փորձը յուսախար պիտի չընէ զմեզ: Առհասարակ դո՛ւ ենք Ժառանգաւորացի կրթական արդիւնքէն. բայց անշուշտ տարեկան մօտաւորաւ քննութիւններն են որ այդ մասին պիտի ըսեն վերջին բառը:

Մեր Ընծայարանը, որուն բարձրագոյն դասարանի չորս սարկաւազները, իրենց ընթացքը յաջողութեամբ աւարտելով քահանայական ձեռնադրութիւն և արեղաւոյութեան վեղար ստացան անցեալ տարւոյ Վարդապառի տօնին, այժմ կը բաղկանայ երկու դասարաններէ. բարձրագոյնը ունի չորս սարկաւազ աշակերտներ, այժմ իրենց ծրագրի վերջընթեր տարւոյն մէջ. իսկ երկրորդը՝ երեք սարկաւազներէ, այժմ իրենց առաջին տարին մէջ տակաւին: Վերջնոյն երկու սարկաւազները մնացորդներն են Ժառանգաւորացի շրջանաւարտ դասարանի աշակերտներուն, որոնք եօթն էին թուով. և որոնցմէ ոմանք մեկնեցան և այլք արձակուեցան ի վերջ իրենց շրջանին, իսկ երրորդը վեր հանուեցաւ Ժառանգաւորացի վերջընթեր դասարանէն, իր ջանադիր և յառաջագէտ ուշիմութիւնը ունենալով ի նկատի:

Ըսինք թէ բարձրագոյն դասարանը այժմ կը բաղկանայ չորս սարկաւազներէ. որոնք, ինչպէս կրտսեր երեք սարկաւազները և վերոյիշեալ քահանայացած չորսը, ամէնքն ալ Մեկոնեան սաներ են: Անոնց թիւը ութ էր ի սկիզբն տարեշրջանին: Յաւալի միջադէպ մը, բոլորովին արդիւնք՝ դպրոցական և վանական կարգապահական սկզբունքներու սխալ ըմբռնման իրենց կողմէ՝ պատճառ եղաւ այդ թիւին կիսուելուն: Համոզուած ենք այժմ թէ բնական ընտրութեան գործ մըն էր միայն եղածը, որ մեր ութ երիցագոյն սարկաւազներէն չորս լաւագոյնները թողուց մեզի, միւս չորսը — որոնց երեքը՝ աւելի կամ նուազ անյարմարներ, եւ մին բացարձակ անարժան մը — ընդ միշտ հեռացնելով իրենց ուխտէն: Անշուշտ կը ցաւինք մեկնողներուն համար, ինչպէս ուրախ ենք մնացածներով. բայց միշտ կը մնանք մեր սկզբունքին վրայ, խոր-

հելով թէ հոգեւորական ասպարէզի դիմողները պէտք է անցնին խոնարհութեան և հնազանդութեան ճամբէն միայն, և թէ կը նախընտրենք ունենալ լաւ միայն, թէ և քիչ լինի այն, կամ ընաւ իսկ չունենալ քան թէ ունենալ յոռին, թէ և թուով լինի այն բազում:

Ընծայարանի և Ժառանգաւորացի համար նոր տեսչի անուանման առթիւ կատարուեցան նաև ուսումնական ծրագրի վերակազմութիւն, նոր կանոնագրութիւն և ուրիշ նոր կարգադրութիւններ, որոնց օգտակարութիւնը զգացուած է. մասնաւորապէս գործադրութեան դրուեցաւ գաղափարը ուսուցչական ժողովի, որ ամիսն անգամ մը կը գումարուի, զբաղելով վարժարանին դասաւանդական և կարգապահական գործերով:

Մեր ներքին կրթական գործին մէջ վստահ եմ թէ ուսուցչական նոր ուժի զգալի առաւելութիւն մը պիտի ունենանք գալրոցական յառաջիկայ վերամուտին, երբ ի մօտոյ դառնան Լոնտոնէն՝ մեր ուսանող երկու վարդապետները Տ. Սերովբէ և Տ. Շաւարշ:

Մեր վանական դպրանոցի մտածումին հանդէպ երկսայրաբանութեան մը առջեւ զգացած են ոմանք երբեմն ինքզինքնին. եթէ անոր շրջանաւարտ հոգեւորականները պիտի ծառայեն միայն վանական գործերու մէջ, ուսումը՝ որ կ'աւանդուի հոն՝ առաւելագանց է, իսկ եթէ անոնք պիտի ուղարկուին նաև ժողովրդական պաշտօններու կամ յատկացուին մտաւորական բարձրագոյն աշխատանքներու, հարկ պիտի լինի դեռ զոհողութիւններ ընել մեր կրթական գործին համար, ուսուցչական նոր ուժերու յաւելմամբ: Արդ, իմ խորին համոզումովս, ճիշդ է այդ մտածողութիւնը. ծառայութեան ակնարկուած այդ երկու կերպերը հակառակ չեն երբեք իրարու. զարգացեալ մը միշտ աւելի զիտակցութեամբ կը ծառայէ իր պաշտօնին. երբ կոչումին զգացումը խոր է իր մէջ եւ կրթուած է իր նկարագիրը: Փորձը մեր աչքին առջեւ է հոս, եւրոպական օտար միաբանութեանց մէջ, ուր զարգացած հոգեւորականներ այնքան լաւ կը ծառայեն իրենց հաստատութեանց պէտքերուն, և հոս մեր իսկ ներքին կեանքին մէջ, ուր գալրոցական կեանքին զարկ տրուելէն ի վեր՝ չէ կասած սակայն միաբանական և սրբատեղեաց ծառայութեան եռանդը: Բացի այս տեսակէտէն, կայ դեռ ուրիշ պատճառ մը՝ որ անհրաժեշտ կը դարձնէ մեր միաբաններուն զարգացման գործը: Ս. Յակոբեանց դպրանոցը այժմ գրեթէ մինակն է, իբր կղերական կրթութեան վարժոց, ազգին մէջ: Սկսած են արդէն նայուածքներ ուղղուել զէպի մեզ: Այդ հարկէն ստիպուած է որ ժամանակաւորապէս զրկեցինք Տ. Տիրան և Տ. Սիրոն վարդապետները Սուտան և Աղեքսանդրիա, եւ ասկէ առաջ Տ. Մամբրէ վրդ. Գալֆայեանը, և վերջերս՝ Տ. Գեղամ վարդապետը զէպի Ամբրիկա: Ձենք կրնար մերժել ծառայութեան հրաւերը, և առանց ատոր իսկ, Ս. Աթոռը ինք պէտք է հետամուտ լինի միսիոնարական գործ կազմակերպելու ազգին մէջ: Պէտք է հասնինք անշուշտ նախ մեր պէտքերուն, բայց պարտինք նաև անտարբեր չգտնուիլ ազգին հոգեւոր կարիքներուն: Երկու պարագային մէջ ալ՝ պէտք կայ մեր վանական դպրանոցին ուսումնական մակարդակին բարձրացման. մեր վանքին բարձրագոյն վարդապետանոցի իտէալի ձգտումն ալ զայդ կը պահանջէ. Տնօրէն Ժողովին աւագ պարտականութիւններէն մին պիտի ըլլայ այդ կէտին նկատառումն ըստ արժանւոյն:

Ժողովրդական միւս մեր դպրոցներուն համար չունիմ մեծ ըսելիք մը. անոնք հաւատարմօրէն կը կատարեն իրենցմէ ակնկալուած գործը, քաղաքացի և գաղթական հայութեան դաւանները փրկելով օտարացումէ, տէր դարձնելով զանոնք իրենց մայրենի լեզուին և ազգային եկեղեցւոյ և քրիստոնէական կրօնի զգացման:

Բացի 12000 ոսկւոյ հսկայական գումարէն, զոր Ս. Աթոռս ծախսած է Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի շինութեան համար՝ իբր 7 տարիներ առաջ, վանուցս տարեկան պիւտոճէն առանց փողոյ և թմրկի ամէն տարի կը վճարենք նոյն այս վարժարանին համար իբր 800 ոսկի, իսկ Յոպպէի, Հայֆայի և Ամմանի դպրոցներուն համար, առաջինին՝ 170, երկրորդին՝ 153, և երրորդին՝ 50. Ընդամենը 1173: Այդ գումարները վճարած ենք ի սկզբան, նորակազմ գաղութներուն օգնած ըլլալու համար իրենց առաջին տարիներու տնտեսականօրէն դեռ վտիտ վիճակին մէջ: Հիմակ, սակայն, որ ոչ միայն մեր պիւտոճէն նուազ թոյլատու է, այլ այդ գաղութներուն նիւթական դրութիւնը բարգաւաճ է ըստ բաւականի, արդար միայն պիտի ըլլայ հրաւիրել մեր այդ համայնքներ-

բուն վարչութիւնները՝ որպէսզի առաւելագոյն չափով ստանձնեն իրենց զաւակաց կըրթութեան հոգը. պէտք է թոյլ տալ որ ընդարմանայ անոնց մէջ իրենց սեփական պարտականութեանց զգացումը։ Ուրախ եմ այս առթիւ յայտնել թէ այդ ուղղութեամբ հոս երուսաղէմի մէջ կատարուած փորձ մը իր զեղեցիկ արդիւնքն ունեցաւ։ Հոգ. Տ. Կիւրեղ վրդ. յաջողեցաւ ամսական 15 ոսկւոյ դուար մը դանձել Ս. Թարգմանչաց վարժարանի սաներու ծնողներէն։ Տնօրէն Ժողովը պարտի ի նկատի ունենալ այս կէտը, դպրոցական յառաջիկայ տարեշրջանի առթիւ Կ'օգտուիմ պատեհութենէն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հրապարակաւ ուղղելու համար Ս. Աթոռոյ ջերմ շնորհակալութիւնը այն դնահատիկի դիւրութեանց համար, զորս տուած եղաւ մեզի, մեր պատրիարքութեան շրջանակին մէջ, Անդրյորդանանի Բէսէյֆա գիւղին և Հայֆայի մերձակայ Աթլիդ գիւղակին մէջ բանալու համար երկու փոքրիկ դպրոցներ։ — Անարգարութիւն պիտի ըլլար չյիշել հոս դասընթացքի այն պզտիկ բայց արժէքաւոր ձեռնարկը, որուն շնորհիւ Ս. Քաղաքիս մէջ օտար վարժարաններ յաճախող հայ տղաքներ շաքարին անգամ մը հայ լեզուի և կրօնի ուսում կը ստանան մեր վարժապետներուն խնամքով։

Ձեռագրաց և տպագրաց զոյգ մատենադարաններուն մասին չունիմ նորութիւն. երկուքն ալ կը մնան իրենց յատկացուած շէնքերուն մէջ. մին ի Ս. Թորոս, միւսը՝ նորաշէն Կիւլպէնկեան յարկին մէջ, որուն պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ անցեալ հոկտեմբերին։ Ձեռագրացը իր բուն արժէքին մէջ դնելու համար, պէտք է որ ենթակուի գիտական ցուցակագրութեան. յոյժ դժուարին՝ բայց անհրաժեշտ գործ. մտածուած է այդ մասին, և նախապատրաստութիւններ տեսնուած իսկ։ Երկրորդը, որ զասաւորուած է արդէն, պէտք ունի աւելի գիտական մեթոտով ցուցակագրութեան, ատոր համար Ուսումն. Խորհուրդը տնօրինած է կարեւորը, և այժմ կը կատարուին արդէն աշխատութիւնք։

Մեր Տպարանը կը գործէ անզաղար, զբաղելով զլիսաւորաբար մեր պաշտօնաթերթին, եկեղեցական մատենաներու, և ներսէն հայթայթուած գործերու տպագրութեամբ։ Բաղդաւորութիւն մը եղաւ մեզի համար, այս տարի, վայելիլ բարերարութիւնը ողբացեալ Արթաքի Յովակիմեանի ժառանգորդներուն, որոնց նուիրած 1000 ոսկւով զնուեցան արագատիպ մեծ մեքենայ մը և կարիչ ու ծալիչ երկու մեքենաներ, ամէնքն ալ ելեքտրաշարժ։ Ի մօտոյ, երբ բոլորովին վերջնաւն անոնց զետեղումի աշխատանքները, տեղի պիտի ունենայ պատշաճ հանդէս մը։

Ուսումն. Խորհուրդը տնօրինած է, և երբ Տնօրէն Ժողովը ևս հաստատէ իր որոշումը, այս տարւոյ մէջ պիտի տօնենք մեր տպարանի հարիւրամեակը. այս առթիւ պիտի կատարուի հանդիսութիւն մը, պիտի հրատարակուի «Սիոն»ի բացառիկ թիւ մը, և և մէկ կամ աւելի հատորներու մէջ զասաւորուած կարգով պիտի հրատարակուին մեր ձեռագրաց բոլոր յիշատակարանները։ Այս ձեռնարկը, մեր պատմութեան և գրականութեան համար յոյժ օգտակար, կը յուսամ թէ պիտի լինի արժանաւոր մեծարանք մը յիշատակին մեր հին միաբանութեան անդամներէն անոնց, որ այս հաստատութեան մէջ մտաւորական շարժման սկողներն ու շարունակողներն են եղած։

Մեր պաշտօնաթերթը, «Սիոն», իր նոր շրջանի 7 ամեակը թեւակոխեց ի սկիզբն ներկայ տարւոյս. տրուած վկայութիւններէ և յայտնուած համակրութիւններէ կարելի է դատել թէ անիկա կը ծառայէ իրեն համար նախագծուած նպատակին. կը կարծեմ սա կայն թէ Ժողովրդային կրօնակրթութեան գործը, համաձայն մեր եկեղեցւոյ ոգւոյն, կը մնայ տակաւին շատ թերի. հարկ կայ ուշադրութիւն դարձնելու ատոր, կամ ընդարձակելով «Սիոն»ը, և կամ Ժողովրդային շաքարական փոքրիկ թիւ մը հրատարակելով առանձինն։

Մեր կեանքի մտաւորական բաժինին ամենէն ուշագրաւ և խոստմնալից նորութիւնը եղաւ «Դուրեան Հիմնադրամ»ը։ Հոգեւոյս Դուրեան Ս. Պատրիարքի Յորեկեանին առթիւ եղած նուիրատուութեանց զուարթով կառուցուած ըլլալով «Դուրեանաշէն» առանձին հաստիքեր կալուած մը, անոր տարեկան եկամուտին մէկ մասը զոյգ մատենադարաններու յանձնաձման և այլ գրական և գրենական պէտքերու յատկացուելէ վերջ,

մնացեալ չուրջ 260 ոսկին յաւակացուած է, 200 ուլ՝ կատարելու հայագիտական ուսումնասիրութեանց և նախնեաց անտալ գործերու հրատարակութիւններ «Դուրեան Մատենադարան» տիտղոսին ներքեւ, և 60 ուլ՝ կազմելու «Արքայ Թարգմանչաց-Դուրեան Մրցանակ» անունով գրական մրցանակ մը, համանման «Յովսէփ-Իզմիրեանց» մրցանակի նըպատակին: Երկուքն ալ արդէն գործադրութեան մէջ են այժմ. «Դուրեան Մատենադարան»ի առաջին շարքը պիտի լինի հրատարակութիւնը լուսահոգւոյն «Ամբողջ-Երկեր»ուն, որոնցմէ առաջինը, «Պատմութիւն Հայ Մատենագրութեան», հրատարակուած է արդէն, և «Հայ Դիցարանութիւն»ը և «Բնն. Աղղ. Պատմութիւն»ը մամուլ տակ են. այս շարքը աւարտելէն անմիջապէս վերջ պիտի ձեռնարկուի հայագիտական ուրիշ ուսումնասիրութեանց և նախնեաց անտալ գործերու տպագրութեան: Դսկ մրցանակին յայտագիրը հրատարակուած է «Սիոն»ի վերջին թիւով և հրաւէր ուղղուած է մասնակցել փափաքողներու:

Դ. Կալուածական եւ շինուածական բաժինը, որ Հաստատութեանս ընդհ. մատակարարութեան կենսական ջիւղն է, անցեալ տարեշրջանին ունեցաւ զոհացուցիչ վիճակ մը. Երուսաղէմի կալուածներուն վարձատուութեան, պայմանաւորման և հսկողութեան գործը կատարուեցաւ յոյժ կանոնաւորութեամբ, իսկ Յօսէփինները նկատելի առաւելութիւն ցոյց տուին թէ՛ վարձաւորութեան և թէ՛ վարձագլինի. երկուքն ալ անշուշտ՝ չնորհիւ Տեսուչներուն, Հոգ. Տ. Սիոն և Հոգ. Տ. Ներսէս Վարդապետներու ջանից. զոհ ենք այս մասին: Շինութեանց գործը, որոնց կը կցենք նորոգութեանցը եւս, նմանապէս յառաջ տարուեցաւ լաւ պայմաններու մէջ. իբր նորոգութիւն ունեցանք միայն Ս. Յարութեան հայապատկան սրբատեղեաց վրայ եղածը, որ պահանջն էր թէ՛ պէտքին և թէ՛ մեր իրաւակիցի դիրքին. իբր 500 ոսկւոյ ծախք մը եղաւ այդ առթիւ, առանց սակայն պիւտճէն խախտելու: Իսկ իբր շինուածական գործ, ուրախութիւնը ունիմ յիշատակելու «Մեծ Արտ»ին վրայ կառուցուած խոշոր և գեղեցիկ շէնքը, որ Ընդհ. Ժողովէդ նախորդուած շինութեանց ա-դ. զանգուածը (պլօքն) է առ այժմ: Անիկա կը բաղկանայ 6 յարկաբաժիններէ, որոնք ընդ ամէնը կը պարունակեն 22 սենեակներ. (Խրաքանչիւր յարկաբաժին եւս ունենալով երկերկու սենեակ ձեղնաչարկին մէջ). իսկ զետնաչարկին վրայ կան 13 վաճառատուններ: Այս շէնքին համար ծախսուած է ընդ ամէնը 10.098 Լ. Պ., որուն 4444 Լ. հայթալթուած է վաճառք արկղէն — 3654 Լ. հանգ. 2էթինեան եղբարց կտակէն, իսկ 2000 Լ. միաբաններէ, որոնց պիտի պատկանի 8 վաճառատանց վարձքը ցմահ, ըստ ընկալեալ սովորութեանց: Շէնքը գրեթէ ամբողջովին վարձու տրուած է, և պիտի արտադրէ, բացի միաբանից իրաւունքէն, տարեկան չուրջ 1000 ոսկի, որ, ըստ Ժողովից որոշման, ամբողջովին պիտի յատկացուի պարտուց շինուցման գործին: Այդ նպատակին պիտի յատկացուն նաեւ տարեկան հատոյթները ի մօտոյ շինուելիք երկու մեծ պլօքներուն, որոնց կառուցման համար նախապատրաստութիւնք աւարտած են արդէն. այնպէս որ, ի վերջ յառաջիկայ տարեշրջանի կը յուսանք թէ կարելիութիւն պիտի ունենանք, տարեկան աւելի քան 3000 ոսկւոյ (որ հետզհետէ պիտի աւելնայ անշուշտ, քանի որ գեռ ուրիշ պլօքներ պիտի շինուին) պարբերաշինուցմամբ մօտենալ պարտուց ջնջման գործին: — Մինչ կը մտածենք արդէն շինուած եւ ի մօտոյ շինուելիք պլօքներուն մասին՝ օրհնութեան եւ երախտագիտութեան մաղթանք պէտք է ելլէ ամէնուս սիրտէն, անմոռաց յիշատակին համար հանգ. Տ. Յովհ. Ս. Պատրիարքի, որուն աթոռաշէն մեծագործութեանց մէկ կտորն է միայն «Մեծ Արտ»ի այդ փառաւոր գետնին գնման և ստացման յաջողութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր հանգ. վերջին պատրիարքներէն Տ. Յարութիւն և Տ. Եղիշէ Սրբազաններու, որոնց առաջինին ջանքով և երկրորդին օրով ընդ միշտ կարգադրուեցաւ նոյն այդ գետնին ստացութեան չուրջ յարուցուած դատական կիճիւր, յօգուտ Ս. Աթոռոյս Օրհնութիւն նաեւ յիշատակին 2էթինեան եղբարց, իրենց աթոռանուէր կտակին համար, և չնորհակալութիւն Յօսէփի նախորդ Տեսուչ Հոգ. Տ. Համազասպ Վարդապետի, որուն աշխատութիւնները այդ կտակին կատարման և ապահովման գործին մէջ՝ չենք կրնար մոռնալ: Հաճութեամբ կը յիշեմ, նոյնպէս, Ռէմէյի մէջ մեր կառուցած եօթը վաճառատուններու շինութեան ձեռնարկը, որ յաջողութեամբ լրանալու վրայ է այս միջոցիս:

Ե. Հանգային եւ ժողովրդական բաժինին մէջ կը մտնեն մեր յարաբերութեանց գործերը եւ մեր հոգեւոր եւ բարոյական խնամքին ներքեւ գտնուող մերազնեայ ժողովուրդին հանդէպ մեր պարտականութիւնները:

Մեր յարաբերութիւնները Կառավարութեան, ուրիշ Պատրիարքարաններու, Եկեղեցիներու, Միաբանութեանց եւ այլոց հետ՝ զոհացուցիչ են ըստ ամենայնի. Բարեխնամ Կառավարութիւնը արդար եւ համակրալից է մեզ հանդէպ եւս. երկու միւս պատրիարքարաններու, իրաւակից ազգաց եւ Միաբանութեանց եւ հետեակ հասարակութեանց հետ եղբայրական են մեր յարաբերութիւնք. ոչ մէկ վէճ չէ պղտորած մեր քրիստոնէական սէրը. այլակրօն Իսլամ եւ Հրեայ Հասարակութեանց եւ երեւելեաց հետ եւս ունինք սիրալիր յարաբերութիւններ, պաշտօնական եւ պատահական այցելութիւններով ամրապնդուած, նոյնպէս նաեւ Հիւպատոսներու եւ Պետական եւ այլ պաշտօնատանց հետ, որոնք միշտ համակրանք միայն ցուցած են Պատրիարքարանին հանդէպ — Մշտական յարաբերութեանց մէջ ենք նոյնպէս, ի սիրոյ եւ ի պարտաւորութենէ, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռոյ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան, եւ իրենց պատուական զահակալներուն հետ, որոնցմէ Կիլիկիոյ վեհ. Աթոռակիցին յանձնակալս այցելութիւնը անցեալ զեկտեմբերին ի Ս. Աթոռս, հոգեւոր միութեամբեան առիթ մը եղաւ ամէնուս համար: Յայտնելու համար մեր որդիական հնազանդութեան սէրը առ Մայր Աթոռն, Տնօրէն ժողովով որոշած ենք կազմակերպել տարեկան հանգանակութիւն մը, «Լուսաւորչի Լուսմայ» անուան ներքեւ՝ ի նպաստ Ս. Էջմիածնի:

Գալով մեր ժողովուրդին հետ մեր յարաբերութեանց, այդ գործին առաջին կէտն է մեր զաղթական ազգայնոց վանուցս շրջափակէն ներս ընդ երկար բնակաւորման հարցը: Այս մասին մեր մտահոգութիւնը ծնունդ է ոչ միայն այն իրողութեան թէ ուխտաւորներու ընդունելութեան եւ տեղաւորման համար իրապէս սկսած ենք զգուշութիւններ ունենալ հետզհետէ, այլ մանաւանդ այն կացութեան, զոր զաղթաբնակ ազգայնոց ներքին յարաճուն վիճակը ստեղծած է, հետզհետէ անհանգուրժելի դրութեան մը առջեւ դնելով զմեզ: Ս. Յակոբի պարխայներուն սեղմ պարոյրը այսօր իր մէջ կը պարունակէ մօտ 200 ընտանիքներով շուրջ 1000 անձերու բազմութիւն մը: Ամբողջ ժողովուրդ մը ունինք հոս. մեր բակը, ամէն առաւօտ եւ երեկոյ, բազմահարիւր մանկանց, ամէնքն ալ Ս. Յակոբի բոյնին մէջ կեանք առած բազմահարիւր մանկանց՝ ճախրանքովը կը խայտայ. ուրախութիւն է անշուշտ մեզի համար մերազգի ընտանիքներու մեր աչքին առջեւ այս ձագախառն ողևորութիւնը. բայց բնակարաններու եւ ջուրի եւ այլ առողջապահական պայմաններու անբաւականութիւնը այնքան իրական է որ, խոնու միայդ վիճակէն աներկեանօրէն կրնան յառաջ գալ ծանր եւ անդարմանելի անպատեհութիւններ:

Մեր ժողովուրդին հետ մեր յարաբերութեան միւս կարեւոր կէտն է հետեւեալը: Բացի եկեղեցւոյ մէջ բաշխուած պաշտամանց եւ քարոզութեան հոգեւոր սնունդէն, բացի դպրոցական միջոցներով անոր տրուած կրթութեան եւ ուսման հարցէն, բացի նոյնպէս յօյժ աղքատներու համար ընձեռուած նիւթական նպաստէն, ոչինչ կրցած ենք ընել քաղաքի եւ վանուց մէջ բնակած այս ժողովուրդին՝ իրրեւ հասարակական եւ բարոյական զաստիարակութիւն: Հասած երիտասարդութիւն մը կայ այս տեղ, մեր առջեւ, մեծցած տղաքներու եւ աղջիկներու, ինչպէս եւ տարէց մարդոց եւ կանանց սերունդ մը, որոնք կը կարօտին մտաւորական խնամքի. այդ խնամքին պակասութենէն՝ զանազան օտարոտի Հաստատութիւններ կրօնական եւ այլ մարդօրութեան ծուղակներով սկսած են մօտենալ անոնց: Մեր պարտականութիւնն է արգիլել չարիքը: Ատոր համար առ այժմ ամենէն գործնական կերպն է անշուշտ արանց եւ կանանց համար ուրոյն կամ հասարակաց լսարաններու կազմութիւնը, եւ մանկանց եւ պատանիներու համար կիրակնօրեայ դպրոցի հաստատումը: Հարցը Տնօրէն ժողովոյ սեղանին վրայ է այժմ, եւ ջանք պիտի չխնայուի լուծումի ձեւ մը գտնելու համար:

Զ. Վերջին գլուխին ներքև, զոր «Այլ և այլք» տիտղոսեցի, ամենէն վերջը պիտի արտայայտուիմ «պարտք»ին մասին. ասկէ առաջ կը փափաքիմ չորս կէտեր յանձնել Ընդհ. Ժողովիդ մտադրութեանը.

Առաջինը, տեղեկութիւն մըն է սոսկ, զոր կ'ուզեմ տալ. անցնող տարւոյն մէջ կառավարութիւնը, ինչպէս Յունաց, Լատիններուն, Ղպտոց, Ասորոց և Հայկէններու, նոյնպէս և մեր տրամադրութեան տակ դրաւ 10 արտավար (10000 մէթր քառ.) տարածութեամբ գետին մը Յորդանանու պատմական ափանց վրայ. պայմանաւ որ երկու տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, կառուցանենք հոն եկեղեցի մը և վանատուն մը. եթէ որոշուած յամուրդին մէջ չիրականանայ կառուցումը, ետ պիտի առնուի գետինը. բացի Յոյներէն, որոնք ունին արդէն շատ մօտերը հինաւուրց Մենաստան մը՝ յանուն Յովհ. Կարապետի, և Ղպտիններէն, միւս ամէնքը առաջին իսկ տարւոյն մէջ շինեցին իրենցները. մենք չկրցինք մեր պիւտճէն խախտել. բայց պէտք է և պատուոյ հարց է այդ մեզի համար. ի՞նչ պարտինք ընել, եթէ բարեբար մը ինքնաբերաբար չըստանձնէ այդ շինութիւնը . . .

Երկրորդ կէտն է ժամարարական հերթակալութեան հարցը. մասնաւորաբար Ս. Յարութեան համար, հետզհետէ կը թօւի կարեւորութիւն ստանալ այդ հարցը. երկու և երեքն աւելի ամիսներ շարունակաբար ժամարարութիւն կատարելը այդ սրբավայրին մէջ՝ զանազան դժուարութեանց պատճառ կը լինի. կա՛մ, պէտք է մնայուն միաբանութիւն կազմել, այն տեղի համար յատուկ, ինչ որ մեզի համար կարելի չէ սակայն, և կամ հերթակալութիւնը աւելի գործնական կամ տանելի կերպի վերածել, որպէսզի բոլոր միաբանք, նոյն իսկ դպրոցականները, չզրկուին այդ ծառայութեան սփոփանքէն:

Երրորդն է Գանձարանի ցուցակագրութեան խնդիրը. ունինք անշուշտ ցուցակներ, բայց անհրաժեշտ է դիտականօրէն մանրամասնուած ցուցակ մը: Գեր. Լուսարարապետ Սրբազանին ձեռնհասութիւնը բացորոշ է այդ մասին: Իր գլխաւորութեամբ կազմուած մարմին մը վստահ եմ թէ յաջողութեամբ պիտի կարենայ կատարել այդ գործը այս տարւոյ ընթացքին:

Իբր չորրորդ կէտ մը կ'ուզէի ակնարկել միայն Ս. Յարութեան տաճարի մեր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ նորոգութեան պէտքին: Գրիստոնէութեան Մայր տաճարին մէջ մեզի սեպհական այդ հինաւուրց սրբավայրը, որ իբրև հայկական ճարտարապետական նմոյշ ևս այնքան թանկագին է մեզ համար, չենք կրնար թողուլ այդ աւերուած վիճակին մէջ. կոչ պիտի ուղղենք բարեսէր ազգայնոց, և յամենայն դէպս պիտի ընենք կարելին և կարեւորը:

Աւելի կարեւոր հարց մըն է Պատրիարքական ընտրութեան կերպի հարցը, որով այնքան զբաղեցաւ հանրային կարծիքը, Հոգելոյս Դուրեան Ս. Պատրիարքի, մեր ամենուս մեծանուն Հօր, վախճանումէն վերջը: Ինչ որ կ'արժէ դիտել այս առթիւ, սա է մանաւանդ թէ ամէնքը բաղձանքներ միայն յայտնեցին այն ատեն և յետոյ, և ոչ ոք փորձեց խնդրոյն մօտենալ իրաւագիտական ճամբով: Վասնզի, ինչպէս արդարև հետզհետէ կը հասկցուի, ստուգիւ յոյժ բարդ հարց մըն է ան: Երկրին պետական օրէնքը, ազգին իղձը, եկեղեցական և քաղաքային կանոնները, Ս. Աթոռոյ աւանդութիւնները և անոր անդեղև գոյութեան և հոգեւորական նկարագրին պահպանման սկզբունքները համակարգելով գործնական արդիւնքի մը յանգեցնելու հարկը առարկայ է սակայն ինչպէս ձեր նոյնպէս և իմ մտահոգութեան:

Անցնելով պարտքի խնդրոյն, մեր կուրծքին կոխող այդ մղձաւանջին, պարտիմ փութալ ըսելու թէ սին խանդավառութեան աղաղակ մը չէր ինչ որ կ'արձակէի տարի մը առաջ այս աթոռին առջևէն, ըսելով թէ «Չախշախուած է պարտքին վիշապը». տարուան մը փորձը ցոյց տուաւ թէ այժմ իրականութիւն է, ինչ որ այն ատեն իբր նախատեսութիւն կը լսուէի: Մեր պարտքը, ամբողջ տարուան մը մէջ, չէ աճած բնաւ. կեցած է հոն՝ ուր կասեցուցած էր զինքը Ոսկան Պէյի ուժեղ ձեռքը: Ու ելմտական հանձարի պէտք չկայ, գործի մարդու պարզ ողջմտութիւնն ալ բաւական է հասկնալու համար թէ մեծագումար և տոկոսաւոր պարտք մը, երբ չի քալեր, հակամէտ է վերջոտնելու: Մեր թէ՛նամի վիշապը սկսած է արդէն նահանջի շարժումին, ոչ միայն անով

որ զայն աճեցնող փոխառութիւններ չենք կատարած տարուան մը մէջ, այլ անոր համար մանաւանդ որ յաջողած ենք նուազեցնել անոր տոկոսին բարձր սակը, առ հարիւր 6 էն, 7 էն և մինչև 8 էն իջեցնելով առ հասարակ 5 ի և ստէպ նաև 4 ի: Յառաջիկայ տարւոյ վերջը Աստուծով արդէն մաս մը նուազեցուցած պիտի լինինք անոր դրամադրէն ալ: Վսեմ. Ոսկան Պէյ կը հաստատէր թէ 10 կամ 15 տարուան մէջ բոլորովին ոչնչացած պիտի ըլլայ ան: Աստուծոյ միայն է գիտելի թէ ես պիտի տեսնեմ ազատութեան այդ երջանիկ օրը: Բայց ես կը բաւականանամ, ի հարկին, ազատարար գործին նախաձեռնութեան զուխը լինելու բախտաւորութեամբը միայն, իմ և ձեռնէ ոմանց յաջորդներուն թողլով այդ բարի օրը վայելելու բերկրանքը: Հերիք է որ ամէնքս կատարենք իւրաքանչիւրիս ինկած աշխատութեան բաժինը:

Վերջացաւ իմ խօսքս, որուն համար կը յուսամ թէ ի զուր չսպառեցի ձեր երկայնատութիւնը: «Օրս կորսնցուցի» կ'ըսէր Հոռոմայեցի կայսր մը, եթէ անկողին մըտնելէն առաջ խորհէր թէ բարի բան մը չէր կրցած գործել ցերեկը: «Տարինիս չահեցանք» պարտինք մտածել ամէնքս ալ անխղճահար զգացմամբ, անդրադառնալով հին տարեշրջանին վրայ:

Լի և պիրկ գործունէութեան տարի մը եղաւ այս տարին. Հաւատքով, յոյսով, սէրով և կամքով նուիրուեցանք ամէնքս ալ մեր պարտականութեանց: Թերիններ կան անշուշտ մեր գործերուն մէջ, և որչափ աւելի լրիւ կատարենք մեր պարտքերը, միշտ աւելի պիտի գտնենք զայն թերի. վասնզի սիրոյ՝ առ Աստուած և առ ազգն սիրոյ վրայ հիմնուած է մեր կեանքը. ու սէրը, որքան ալ ջանանք կատարել իրեն հանդէպ մեր զգացած պարտականութիւնքը, կը մնայ միշտ առաւելեալ, միշտ կ'ունենանք բան մը, աւելի բան մը՝ հատուցանելու համար սիրոյ պարտքը. ճշմարիտ և սուրբ է առաքելական պատգամը, որ կ'ըսէ «Սէր ոչ պակասէ»:

Փառաւորենք ամէնքս ալ Բարութեանց Տէրը, որ մեզի շնորհեց կեանք և պատեհութիւն կատարելու այս սուրբ Տան հանդէպ մեր պարտականութիւնները, ըստ չափու մեր կարողութեան:

Օրհնենք յիշատակը այս նուիրական Հաստատութեան համար աշխատած երանաշնորհ մեր նախնեաց, երախտաւոր պատրիարքաց և միաբանից և ուխտաւոր հաւատացելոց, որոնք տրտմութեան և յոյսի, քաջութեան և սիրոյ խորհուրդը նուիրագործող այս երկրին մէջ յաւերժացուցին Հայութեան հաւատքը, այսպիսի դարաւոր յիշատակաբաններու հաստատմամբ և պահպանութեամբ:

Օրհնենք անունները այս Տան բարւոյն և յառաջդիմութեան համար մտածող բարերարներուն, հանգուցեալներէն՝ Ժամհարեան, Աշքեան, Կարապետեան, Կիւմրիչեան, Պատրիկ Կիւլպէնկեան, Յովակիմեան և այլ ազգայիններուն, և անոնցմէ որ ի կեանս են՝ մեծանուն Կարապետ Մելգոնեանի և Գալուստ Կիւլպէնկեանի, Տիկին Քէօլէեանի Պետրոս Կրէտի, ինչպէս նաև Ս. Աթոռոյս պատուական բարեկամ Վսեմ. Ոսկան Պէյ Մարտիկեանի, որուն շատ ինչ կը պարտինք մեր տնտեսական այս յուսալից կացութեան համար:

Իսկ ինձ թոյլ տուէք, Գերաշնորհ Սրբազան եղբարք և Հոգեշնորհ և Բարեշնորհ քիրելիք իմ, Միաբանակիցք ի Տէր, ամէնուդ ներկայացնել իմ սրտեռանդն շնորհակալեացս հաւաստիքը, ձեր պարտաճանաչ և բարի գործունէութեան համար, որուն մանաւանդ կը պարտի Ս. Աթոռս իր այս տարուան յաջողութիւնները:

Ամենակալին աջը հովանի լինի բովանդակ աշխարհի, Ս. Երկրիս Հոգատար Պետութեան և Կառավարութեան, մեր սիրեցեալ Ազգին և Ս. Եկեղեցւոյն վրայ:

Աստուածային խաղաղութիւնը մեզ հետ լինի միշտ. ամէն:

